

Juhana Vartiainen

Työelämäprofessori, Hanken, taloustieteen ja rahoituksen laitos.

Lausunto finanssipoliittiselle parlamentaariselle työryhmälle

Eduskunta 10.12.2025

1. Mikä mielestänne tulee olla julkisen talouden sopeutustahdin tavoite eli ylivaalikautinen rahoitusasematavoite valtion ja paikallishallinnon yhteenlasketulle rahoitusasemalle, joka asetetaan keskimääräisenä rahoitusasemana vuosille 2027-2033?

Näen tärkeimpänä saavutuksena sen, että ylipäänsä asetetaan uskottava tavoite, joka oikeasti ohjaa päätöksentekoa ja toivottavasti puolueiden kannanottoja ja sitoumuksia jo ennen valtiollisia vaaleja. Se, että on ylipäänsä tavoite, on todennäköisesti tärkeämpää kuin tavoitteen nimenomainen taso. Pidän nyt säädettyä lakia julkisen talouden hoitamisesta ja talouspolitiikan arviointineuvostosta erinomaisina edistysaskeleina Suomen julkistalouden hoidossa. Minulla ei ole käytettävissäni sellaista kokonaistaloudellista työkalua, jolla voisin kovin hyvin arvioida tavoitteen kvantitatiivisen tason optimaalisuutta. Tavoitteen tulee merkitä velkaantumisen taantumista ja vähenemistä selkeällä ja uskottavalla tavalla.

Lisäksi alkuvaiheessa alijäämätavoitteiden aikaurat seuraavat joka tapauksessa jokseenkin mekaanisesti Euroopan unionin normistosta, joka kääntyy virkamiestyönä Suomen finanssipoliittisiksi tavoitteiksi. En siksi näe mielekkäänä koettaa määrittää tässä vaiheessa rahoitusasematavoitetta muista näkökohdista käsin.

2. Mikä mielestänne tulee olla julkisen talouden sopeutustahdin tavoite eli finanssipoliittisena sääntönä toimiva vaalikauden rahoitusasematavoite valtion ja paikallishallinnon yhteenlasketulle rahoitusasemalle, joka asetetaan vaalikauden viimeiselle vuodelle eli vuoteen 2031 vuonna 2027 alkavalla vaalikaudella?

Ks. edellinen vastaus.

3. Mitä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi tahdotte erityisesti nostaa esiin? Miten mielestänne parhaiten yhteensovitetään sopeutus ja kasvutoimet? Mitä riskejä näette yhtäältä asetettavissa rahoitusasematavoitteissa ja toisaalta vahvistamiseen tähtäävissä toimenpiteissä?

Yleisesti pidän nyt säädettävää lakia ja sopimusta parlamentaarisesta yhteistyöstä huomattavan onnistuneena ja potentiaalisesti kauaskantoisena parannuksena Suomen julkistalouden päätöksenteossa ja suositan lämpimästi lainsäädännön hyväksymistä esitetyssä muodossa.

Näen kolme riskiä/ongelmaa:

1 Miten julkisen talouden vaalikauden yli ulottottuvassa tai ylivaalikautisessa suunnitelmassa kohdellaan mahdollisesti pitkävaikutteisia sopeutumiskeinoja, jotka vaikuttavat käyttäytymismuutosten kautta? Julkistalouden ohjauksessa on selväpiirteisintä suunnitella kameralistisesti menomuutoksia (Suomen tapauksessa menosäästöjä) jotka vaikuttavat sellaisenaan julkistalouden alijäämään. Kun suunnitteluhorisontti on pitkä, on kuitenkin aivan perusteltua miettiä myös sellaisia keinoja, jotka vaikuttavat käyttäytymismuutosten kautta. Tällaisia keinoja ovat esimerkiksi työläinsäädännön

muutokset, sosiaaliturvalainsäädännön muutokset ja maahanmuuton normiston muutokset. Monet niistä ovat poliittisesti kiistanalaisia, sen lisäksi, että niiden vaikutusarviot ovat epävarmoja.

Näen tällaisiin keinoihin liittyvän kahta täysin erisuuntaista riskiä. Yhtäältä niihin saatetaan liittää ylenpalttisia toiveita ja toiveajatteluun perustuvia vaikutusarvioita, koska niiden käyttäminen parhaimmillaan vähentää tarvetta suoriin ja poliittisesti vaikeisiin menosäästöihin. Tämä korostaa finanssipolitiikan valvojan eli Talouspolitiikan arviointineuvoston asemaa, pätevyyttä ja voimavarojen riittävyyttä. Sen täytyy kyetä ampumaan alas epärealistiset arviot rakenneuudistusten vaikutuksista.

Toisaalta monet rakenneuudistukset voivat olla tehokkaita mutta niiden vaikutus toteutuu huomattavan pitkällä ajalla. Esimerkiksi maahanmuuton normiston muutokset tai sosiaali- ja eläketurvan muutokset eivät välttämättä vaikuta yhden vaalikauden sisällä juuri ollenkaan. Siksi ne saattavat Suomen uudessa asetelmassa jäädä turhaankin pimentoon, koska niistä ei seuraa poliittista hyötyä nyt puheena olevan julkistalouden prosessin kautta ja ne hyödyttävät vasta seuraavien vaalikausien hallituksia.

2 Näen toisena riskinä sen, että etujärjestövetoisessa Suomessa päätösprosessit juuttuvat neuvotteluihin ja pahimmassa tapauksessa jonkinlaiseen delegointiin. Julkistalouden suunnan kääntäminen tulee törmäämään ristiriitoihin monen vaikutusvaltaisen järjestön kanssa, ja Suomessa on vallinnut julkistalouden kannalta hankala etujärjestövetoisen politiikan perinne. Etujärjestöt eivät kuitenkaan ole sitoutuneet julkisen talouden rahoitusasematavoitteeseen. Päätöksentekoa ei siksi pidä sitoa neuvotteluihin kenenkään kanssa eikä varsinkaan delegoida muille tahoille kuin Suomen kansalle vastaaville eduskunnalle ja hallitukselle. Hallitusohjelmavaiheessa ei myöskään pidä lykätä vaikeita päätöksiä erikseen toimiville työryhmille.

3 Näen kolmantena riskinä sen, että nyt hyväksyttävä lainsäädäntö ja parlamentaarinen yhteistyö eivät varsinkaan alkuvaiheessa eli vaalitalvena 2026-27 tosiasiasa vaikuta puolueiden vaalikeskusteluihin riittävällä tavalla. Jos nyt hyväksyttävä uudistus on toimiakseen, sen tulisi havaittavassa määrin näkyä jo vuoden 2027 vaaleja pohjustavassa keskustelussa mahdollisimman yhteisinä lähtökohtina rahoitusaseman kokonaisluvusta. Tästä syystä parlamentaarinen yhteistyö on arvokasta ja avainasemassa. Jotta tämä onnistuisi, parlamentaarisen työryhmän on viisasta tiedottaa laajasti hyväksytyistä rahoitusasematavoitteista. Mielessäni on kielteisenä vastaesimerkkinä hyvinvointialueiden vaali 2025, jossa ehdokkaat "lupasivat" alueidensa nimissä monia poliittisesti suosittuja palveluja, vaikka olivat tietoisia siitä, ettei heillä ollut budjettivaltaa lupausten toteuttamiseksi. Jos parlamentaarisen yhteistyön keinoin voidaan mitenkään vähentää riskiä tällaisesta demokratian nyrjähdyksestä, keinoja on syytä miettiä.